

CRÍTICA DE LLIBRES

L'obra esplèndida de Lawrence Durrell

«Quartet d'Alexandria»

Justine (234 pàgs, 900 ptes.); *Balthazar* (242 pàgs, 950 ptes.); *Montolive* (332 pàgs, 950 ptes.); *Clea* (296 pàgs, 1.100 ptes.). Traducció de Manuel de Pedrolo i Jordi Arbonès. Biblioteca «A tot vent». Ed. Proa. Barcelona, 1984.

Isidor Cònsul

Parlar del *Quartet d'Alexandria*, de Lawrence Durrell (*Justine* 1957, *Balthazar* 1958, *Montolive* 1958 i *Clea* 1960), en un breu article de diari i forçat per uns límits d'espai molt concrets, és gairebé una gosadria i una imprudència. Encara que, de fet, l'article es pugui escriure sol, com aquell que diu, el hom es limita només a enumerar amb un to ditiràmbic tot l'enfilall de magnificències que aquest conjunt narratiu de Lawrence Durrell es mereix. Tanmateix, però, i a desgrat d'aquest hipotètic rosari de lloances, la gosadria i la imprudència crítiques subsistirán en parlar d'una obra esplèndida que els nostres comentaris, més o menys encertats, més o menys tècnics, reduiran forçosament a uns esquemes sempre genèrics i superficials. Per això mateix, davant d'una obra que em sembla excel·lent, crec que el millor comentari crític, si és efímer i fugisser com en aquest cas, s'ha de limitar d'entrada a una feina d'apologia i, doncs, a recomanar-ne la lectura amb la tossuderia que calgui. Els quatre volums del «Quartet», o bé, per dir-ho d'una altra manera, el miller i escaig de planes de tot el conjunt, pot justificar una certa mandra lectora, amb l'afegit, encara, que *Justine*, la primera narració, és una d'aquestes novel·les que costen d'enfilar. No obstant això, estic ben convençut que recomanar la seva lectura és jugar fort a favor de la literatura. De la literatura en general i de la catalana en particular. D'una banda, perquè ens podem ben bé felicitar que

una de les obres cabdals de la narrativa contemporània es pugui llegir en català. També, però, perquè és bo tenir els referents ben clars i comparar, de tant en tant, que no fa cap mal i més aviat ens ajudarà a ésser més exigents amb la realitat del nostre entorn cultural.

Una novel·la polièdrica sota l'encís d'Alexandria

Lawrence Durrell sintetitza tècnicament el «Quartet» en una breu nota introductòria a *Balthazar*, la segona novel·la de tot el conjunt. Diu exactament: *Tres parts d'espai i una de temps són la recepta per a cuinar un continu. Les quatre novel·les obeeixen a aquesta norma.* I explica, encara, que les tres primeres parts es barregen i s'entretreixen en un mateix concepte d'espai, on el temps és en suspensió. Només a *Clea*, la quarta novel·la, el temps trenca la seva complementarietat per esdevenir-ne una continuació. Dit d'una altra manera, potser més entenedora: L. Durrell tracta l'acció i els personatges del «Quartet» des d'angles i enfocaments diferents. És a dir, el conjunt de la narració (la història que hom hi explica i també els seus protagonistes) esdevé un element en mutació. Acció i personatges evolucionen i canvien, a voltes mitjançant girs sorprenents i inesperats, en la mesura que canvia l'òptica i els mateixos fets són explicats, viscuts o bé comentats des d'angles diferents. És així que el *Quartet d'Alexandria* esdevé una novel·la poligonal o bé polièdrica. Qualsevol realitat, ens ve a

dir Durrell, és complexa i multiforme i els enfocaments parcials tendeixen a ésser sempre relatius. No és pas debades que l'autor al·ludeixi al principi de la relativitat en la nota ja esmentada a *Balthazar*. Justament per aquest principi de relativitat Durrell ha creat unitats complementàries d'enfocament que fan evolucionar l'acció i els personatges en la mesura que passem d'un angle a l'altre del polígon o bé d'una cara a l'altra del políedre. I és així, també, que es construeix una narració estereoscòpica amb personalitat estereofònica, segons un comentari del mateix autor.

La narració d'aquesta estereofonia en relleu es bastelx per mitjà d'un treball que alterna, amb una notable habilitat, un conjunt de perspectives canviants. Quan encetem la narració, per exemple, Darley, personatge de l'obra, professor novel·lista més aviat frustrat, esdevé el narrador memorialista de la seva relació amorosa amb Justine i Melissa i d'una colla de fets complexos on la seva participació fou més aviat tangencial. Darley escriu aquestes memòries en la soledat d'una illa grega i després d'una colpidora experiència personal a Alexandria. Aquest és el gruix de la primera novel·la. Darley adreça aquestes memòries a un antic amic d'Alexandria, Balthazar, el qual al cap d'un temps li retorna el manuscrit amb un considerable nombre de comentaris, matisos i canvis. Totes aquestes observacions, treballades novament per Darley, es converteixen en el segon volum del «Quartet». A *Montolive*, en canvi, Lawrence Durrell empra la tècnica del narrador omniscent que ens explica els fets des de l'angle copte i amb una perspectiva més panoràmica que li fa retrocedir uns anys

del nucli essencial dels fets. I a *Clea*, l'obra que clou el «Quartet», Darley retorna de l'illa grega a Alexandria i esdevé de bell nou el narrador. Ara, però, ha passat el temps i tot ha canviat a la ciutat. Cal redescobrir Alexandria novament i Darley ho prova, malgrat que sorgeix paral·lelament la necessitat de recrear la realitat antiga i tornar a l'eix d'unes vivències excepcionals. Es torna a afegir una perspectiva diferent a la història que novament serà més coneguda i, ahora, modificada.

Caldria afegir, encara, que tot el conjunt s'omple de testimonis literaris dels protagonistes: diaris íntims, correspondències epistolars, el carnet de notes d'un escriptor i fins la referència constant a una novel·la dins de la novel·la, *Mœurs*, del primer marit de Justine i que esdevé, de fet, el primer retrat psicològic de la protagonista. Un retrat que s'anirà modificant, tanmateix, de la mateixa manera que tot canvia i es modifica en l'obra de Lawrence Durrell. Una obra configurada, també, per l'embruixament i l'encís d'una ciutat, Alexandria, que determina l'actitud i la manera de ser dels personatges. El «Quartet» és indestruïble d'un cert esperit geogràfic i de la màgia peculiar d'un teló de fons que envolta tot el corpus narratiu amb una atmosfera pròpia i distintiva. És la força i l'encís d'un indret ple de misteri que es tradueix a la novel·la en l'interès per l'ocultisme, els enigmes, les pre-diccions i els ritus.

I crec que és oportú, per tal de cloure aquests comentaris, lamentar que la traducció catalana del «Quartet» no passi de discreta, si tenim en compte —com ja he mirat d'explicar— que ens trobem davant d'una obra cabdal de la narrativa contemporània.